עין משפט נר מצוה

סה א מיי' פ"ו מהלכות מעשר הלכה ח:

סו ב מיי' פ"ד מהלכות מ"ש הלכה טו:

סז ג ד מיי' פ"ח מהל' עירובין הלכה ז סמג עשין א טור ש"ע א"ח סימן תיג:

◆

רבינו חננאל

אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן, קמ"ל ר' יוסי כרב חסדא דבעשיית כהן הקינין מתפרשות, ולעולם בשהתנו כי עשיית כהן תזכה כל אחת בשלה, אבל ברירה לית ליה. ת"ש עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודת ירק אחת, אוכל ואינו צריך לעשר, דברי ר' יוסי כו'. פי' עם הארץ שאמ' לחבר קנה לי כמו שתקנה לעצמך והלך וקנה שתים ועישר על אחת מהן, ואחרי כן נתן לעם הארץ אחת הנשארת לו. א"ר יוסי אוכל ואינו צריך לעשר עליה. נתברר כיון שלקחה כי המעשר שהוציא מקודם על זו הוציאו הנה אית ליה ברירה. ופרקינן אפיך הכי אינו אוכל עד שיעשר וחכמים פוטרין. ת"ש האומר מעשר שני שיש לי יהא מחולל כו'. ואמרי' אפיך ואימא לא חילל דברי ר' יוסי. [מ]מאן [מ]דקתני סיפא מודה ר' יוסי באומר מעשר שני שיש (אלו) [לי] יהא מחולל על סלע חדשה שתעלה בידי מן הכיס שחילל. מדקתני סיפא חילל מיכלל דרישא לא חילל קאמר. ואוקימנא סיפא בדלית ליה בכיס אלא אותה סלע חדשה בלבד, ואיידי דתנא רישא תעלה תנא סיפא נמי תעלה [ואף] דלא הוה צריך. אמר ליה רבא לרב נחמן מאן האי תנא דאפי' בעירוב דהוא מדרבנן לית ליה ברירה. דתניא האומר הריני מערב לחמשה על איזה מהן שירצה, רצה מבעוד יום עירובו עירוב, רצה משחשיכה אין עירובו עירוב ואין ברירה, אישתיק. ולימא ליה איו הוא. לא שמיעא ליה הא מתניתא דהוה תני לה איו. רב יוסף אמר תנאי היא דתניא הריני מערב, לרוח אחת, לכל שבתות השנה רציתי אלך, רציתי לא אלך אלא הריני כבני עירי. רצה מבעוד יום עירובו עירוב. משחשיכה ר' שמעון אומר עירובו עירוב, וחכמ' אר' אין עירובו עירוב. והא שמעינ' ליה לר' שמעון, דאמ' בהלוקח יין מבין הכותים שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה כו' ר' שמעון אסר דלית ליה ברירה. ופרקינן אפיך ואימא ר' שמעון אומר אין עירובו עירוב, וחכמ' אר' (אין) עירובו עירוב. ואמרינן אמאי מספקת דילמא כי לית ליה לר' שמעון ברירה בתרומה דהיא דאוריתא, אבל בעירוב דהוא מדרבנן אית ליה ברירה. ודחינן לא, מאן דלית ליה ברירה לא שנא בין דאורייתא בין דרבנן לית ליה ברירה, ומאן דתני דאית ליה בין בדאורייתא בין בדרבנן אית ליה. רבא אמר היינו טעמא דר' שמעון בהלוקח יין מבין הכותים, דקסבר תרומה איקרי ראשית וכל ראשית יש לו אחרית ידוע, הילכך בעינן תרומה ששיריה ניכרין, וכיון שהנוד היין שיש בתוכו כולו מעורב ואינו ניכר בין ראשית לשירים אע"פ [א] שאמר תרומה. ולאו משום דלית ליה ברירה. אלא מעתה היה לפניו שני רימונים ואמר אם ירדו גשמים היום זה תרומה על זה, ואם לא ירדו היום יהא זה תרומה על זה, הכי נמי כיון דבעת אמירתו אינה נבררת התרומה ולא שיריה הכי נמי דלא הוי תרומה, וכי תימא הכי נמי והתנן האומר תרומת הכרי הזה בתוכו ומעשרותיו בתוכו ותרומת מעשר בתוכו ר"ש [אומר] קרא השם, והנה הכרי מעורב כולו כמו היין בנוד, ואמר ר' שמעון (אמרו) [קרא] השם, פי' [ואיבעית] אימא טעמא דר' שמעון לאו משום דלית ליה ברירה, אלא כדקתני סיפא אמרו לו לר' מאיר אי אתה מודה שמא יבקע הנוד, ונשפכה אותה שקרא תרומה, שנמצא כי מה ששתה טבלים היה שותה למפרע. ואמר להו ר' מאיר לכשיבקע הנוד וישפוך היין אחרי כן אם ישתה הם טבלים, אבל כל זמן שהנוד קיים אינם טבלים, כי התרומה בקרקעית הנוד היא שמורה. ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא, דבברירה פליגי מאי קאמרי ליה. הכי קאמרין ליה לדידך אין ברירה לדידך

אלא אי בלקיחת בעלים אי בעשיית כהן ואכתי סבר ר' יוסי אין ברירה (א) והתניא [א]עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודה אחת של ירק או גלוסקא אחת [א]אינו צריך לעשר דברי רבי יוסי וחכ"א צריך לעשר איפוך תא שמע [ב]האומר מעשר שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס רבי יוסי אומר [ב]מחולל איפוך אימא ר' יוסי אומר לא חילל ומאי חזית דאפכת תרתי מקמי חדא איפוך חדא מקמי תרתי הא ודאי איפכא תניא דקתני סיפא ומודה רבי יוסי באומר מעשר שיש לי בתוך ביתי יהא מחולל על סלע חדשה שתעלה בידי מן הכיס שחילל מדקאמר הכא שחילל מכלל דהתם לא חילל האי סלע חדשה ה"ד אי דאיכא תרתי תלת דיש ברירה היינו קמייתא אלא דליכא אלא חדא מאי תעלה איידי דתני רישא תעלה תנא סיפא נמי תעלה א"ל רבא לרב נחמן מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית ליה ברירה דתניא אמר לחמשה הריני מערב על איזה מכם שארצה רציתי ילך לא רציתי לא ילך רצה מבעו"י עירובו עירוב משחשיכה אין עירובו עירוב אישתיק ולא א"ל ולא מידי ולימא ליה תנא דבי איו הוא לא שמיע ליה [ג]רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא תנאי היא דתניא הריני מערב לשבתות של כל השנה רציתי אלך לא רציתי לא אלך רצה מבעוד יום עירובו עירוב משחשיכה רבי שמעון אומר [ג]עירובו עירוב וחכמים אומרים אין עירובו עירוב והא שמעינן לרבי שמעון דלית ליה ברירה קשיא דרבי שמעון אדר"ש אלא איפוך מאי קשיא דילמא [ד]כי לית ליה לר' שמעון ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה (ב) קסבר רב יוסף מאן דאית ליה ברירה ל"ש בדאורייתא ל"ש בדרבנן אית ליה ומאן דלית ליה ברירה ל"ש בדאורייתא ול"ש בדרבנן לית ליה [ה]רבא אמר שאני התם דבעינן ראשית ששיריה ניכרין א"ל אביי אלא מעתה היו לפניו שני רמונים של טבל ואמר אם ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה ואם לא ירדו גשמים היום יהא זה תרומה על זה ה"נ בין ירדו בין לא ירדו דאין בדבריו כלום וכ"ת הכי נמי [ו]והתנן תרומת הכרי הזה בתוכו ומעשרותיו בתוכו ותרומת מעשר זה בתוכו ר"ש אומר קרא השם שאני התם דאיכא סביביו ואב"א כדקתני טעמא [ז]אמרו לו לר"מ אי אתה מודה שמא יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע אמר להן לכשיבקע ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דבעינן ראשית ששיריה ניכרין מאי קאמרי ליה לדידן בעינן ראשית ששיריה ניכרין לדידך

אי

תוספות

אלא דליכא אלא חדא. וקמ"ל דלא גזרינן אטו היכא דאיכא תרתי או תלת: **מאן** האי תנא דאפילו בדרבנן לית ליה ברירה. הוי מצי למימר רבי יוסי דאגודה של ירק היא דהוי מדרבנן ושמא כיון דעיקר מעשר מן התורה חשיב ליה כדאורייתא כדפ"ל (דף לג. בד"ה תאנים) גבי לקט תאנים מתאנתי:

אלא איפוך. נראה איפוך הוה אשכחן תנא דבדרבנן לית ליה ברירה רבנן דר"ש אלא דבעי לאוכוחי בהדיא שם התנא ולהכי מוכח דמבעיא לן למימר איפוך ולכך קאמר אלא ומיהו לפי זה לא אתי שפיר הא דקאמר בסמוך קסבר מאן דלית ליה ברירה לא שנא בדרבנן לא שנא בדאורייתא: מ) **קסבר** (ד) רב יוסף. וא"ת דהכא מסיק רב יוסף דלרבי שמעון אין ברירה ובריש כל הגט (גיטין דף כה:) אית ליה ברירה גבי הריני בועליך על מנת שירצה אבא וי"ל דרב יוסף מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים כדמפרשינן התם ורבא דלא מחלק התם מסיק הכא דלרבי שמעון יש ברירה וטעמא לאסר משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרין:

אלא מעתה היו לפניו שני רמונים. וא"ת וליפרוך ה"נ אי הוי טעמא משום דאין ברירה וי"ל דאי טעמא משום דאין ברירה הוא אין תימה דודאי כיון דאין ברירה הכי נמי דלא הויא תרומה אבל אי מטעמא דבעינן ראשית ששיריה ניכרין ה"נ דבשני רמונין לא הויא תרומה והא בשני רמונים לא מסתברא שפיר האי טעמא ומיהו אי אמר התם האי טעמא דראשית ה"נ אית לן למימר גבי רמונים דלא מסתבר לפלוגי בהו והא דמייתי מתרומת הכרי בתוכו ר' שמעון אומר קרא שם לאמי דלא ידע דאיכא סביביו הוי מצי לאקשויי נמי לטעמא דאין ברירה ומהר"י מפרש דאי טעמא דרבי שמעון משום דאין ברירה אתי שפיר דודאי היתה אחת מהן תרומה ומותר הכהן לאכלן ואע"ג דאין ברירה דחד מינייהו ודאי תרומה אבל אטעמא דראשית פריך שפיר הכי נמי דלא הוי כלל תרומה ויהיה כהן אסור לאכלן וכן בההיא דתרומת הכרי בתוכו קרא שם וכהן מצי אכיל לכל מה שבתוך הכרי אע"ג דאין ברירה: **ולמאי** דסליק אדעתין מעיקרא דבעיא ראשית ששיריה ניכרין. הכי נמי הוה מצי למימר נ) לטעמא דברירה:

אי

רש"י

אלא אי בלקיחת בעלים. שאמרו בשעת לקיחה זו אני לוקח לעולה וזו לחטאת: **או בעשיית כהן.** אבל אם לקחום סתם ואמר כך קרא עליהן שם אין השם חל עליהן ויכול הכהן לשנותן. וקרא דריש רב חסדא בסדר יומא ט) ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת י) וכתיב גבי כהן ועשה הכהן את האחד חטאת והאחד עולה כ) אלמא אין שם עולה וחטאת חל עליהן אלא בלקיחה או בעשייה: **עם הארץ שאמר לחבר.** שהיה חבר הולך לשוק ליקח לו ירק לעצמו ואמר לו עם הארץ (ג) קח גם לי אגודת ירק אין צריך חבר לעשר דמאי מאותה שנותן לעם הארץ אע"פ שלקח שלו ושל עם הארץ סתם ולא פירש כשקנאן זה לי וזה לעם הארץ והוא מעם הארץ לקחן יש ברירה כשנותנו לעם הארץ שזו לצרכו לוקחה ואין חבר זה מוכרה לו: **וחכמים אומרים צריך לעשר.** דאין ברירה וי"ל זו לצורך חבר לוקחה והוא חוזר ומחליפה לעם הארץ וחבר אינו רשאי למכור לעם הארץ דבר שאינו מתוקן: **רבי יוסי אומר חילל.** וכי סליק סלע בידיה אמרינן יש ברירה שזה שחילל מעשר שני עליה דאי אין ברירה לא אמר מידי אלא אמרינן דהא סלע דסלקא בידיה השתא לא הוה דעתיה להחליף ואישתכח דקא אכיל מעשר שני בלא פדיה: **דאפכת תרתי.** אגודה ומילול: **מקמי חדא.** יין מבין הכותים: **דקתני סיפא.** דהך דמילול: **סלע חדשה.** ואין שם אלא היא ולקמן פריך מאי תעלה: **שחילל.** דכיון דאין שם חדשה אלא היא מנכרא מלתא: **אי דאיכא תרתי תלת.** חדשות היינו קמייתא ומאי חילל: **מאן האי תנא.** דבעי למימר דלית ליה ברירה אפילו בעירוב דמדרבנן הוא: ה"ג **על איזה מהן שארצה רציתי ילך לא רציתי לא ילך רצה מבעוד יום כו' משחשיכה אינו עירוב.** דילמא בין השמשות לא הוה דעתיה להאי: **תנא דבי איו.** אליבא דרבי יהודה דבעירוב נמי קאמר אין ברירה: **לא שמיע ליה.** ומהנך תנאי דלעיל לא מצי אמר דכולהו מילי דאורייתא נינהו: **רציתי אלך לא רציתי לא אלך.** היה מונח עירובו בסוף אלפים למזרח במקום המשתמר והרי הוא מניחו שם עכשיו לכל השנה כולה שבשבת שירצה יקנה לו עירובו ובשבת שלא ירצה יהיה כבני עירו ולא יקנה לו העירוב להפסידו אלפים אמה שבמערב: **עירובו עירוב.** ויש ברירה דבין השמשות דעתיה הכי הוה: **והא שמעינן לר"ש.** גבי יין הבא מבין הכותים: **רבא אמר.** טעמא דרבי שמעון ביין לאו משום דאין ברירה הוא דלית ליה ברירה אלא משום דקרייה רחמנא לתרומה ראשית דגנך ותירושך ל) מכלל שתהא מובדלת תרומה משיריה בשעה שקורא עליה שם שתהא היא נראית ראשית ואלו שיריה: **היו לפניו שני רמונים כו'.** בהדיא הוי ליה למיפרך מהא דלקמן דתנן תרומת הכרי כו' אלא הלכתא דעלמא נקט כלומר אם באתה לדרוש ברכים אליבא דר"ש אתה דורש על אחד שהיו לפניו שני רמונים כו': **אין בדבריו כלום.** הואיל ובשעת קריאת השם אינו ניכר איזו תרומה ואיזו שיריה דהא הכא גבי יין ניכרין שיריה לאחר זמן כי הכא וקאסר ר' שמעון: **בתוכו.** באמצעיתו תהא תרומתו כדי שיעור תרומה ומעכשיו תהא להתיר סביביו: **ותרומת מעשר בתוכו.** מילתא אחריתי היא כלומר או אם היה כרי של מעשר ואמר תהא תרומת מעשר שלו בתוכו קרא שם ועד עכשיו אם אכל ממנו לא היה בו אלא איסור של טבל ומעתה אם אכלו לוקה עליו משום תרומה ומשום מעשר שני חוץ לירושלים ואם ניטמא ואכלו חייב משום אוכל תרומה בטומאה: **דאיכא סביביו.** שיריה ניכרין דאיהו בתוכו קאמר: **ואיבעית אימא.** ר' שמעון אית ליה ברירה וגבי יין דקאסר לאו משום דקסבר אין ברירה אלא כדקתני טעמא שמא יבקע הנוד קודם שיפריש הימנו ונמצא ששתה טבלין למפרע דבשלמא כי מפריש לה לאחר זמן איכא למימר הך דמטא השתא לחלק כהן ל) יש ברירה דמעיקרא בתוך הנוד נמי דידיה הואי משעת קריאת שם וחולין שתה אבל כי נבקע הנוד ולא איברר לה תרומה מינייה מאי יש ברירה איכא למימר הא אפילו לבסוף לאו לכלל תרומה אתאי: **לכשיבקע.** נעיין בדבר לאוסרו כלומר דלא חיישינן להכי דלא שכיח דלאי בעי מסר ליה לשומר:

מתני'

מסורת הש"ס

א) [ספ"ו דדמאי ע"ש] [תוספתא שם רפ"ה ע"ש], ב) תוספתא פ"ד דמעשר שני ה"ג, ג) [שבת נג: וש"נ], ד) [ער' תוס' גיטין כו. ד"ה התם], ה) [פסחים לג:], ו) תרומות פ"ג מ"ה, ז) יומא נו: גיטין כו. סוכה כד. חולין יד: [תוספתא דמאי פ"ח ה"ה], ח) [דף מא.], ט) [ויקרא יב], י) [שם טו], כ) [דברים יח], ל) [נ"ל כהן], מ) רש"ל כתב דהך קסבר ר' יוסף שייך לדלעיל והוא דבור אחד עם הך דלעיל וכצ"ל ל"ש בדרבנן ול"ש בדאורייתא והכ"ל קסבר ר' יוסף וא"ת וכו', נ) לטעמא דאין ברירה כצ"ל. ח"מ.

◆

תורה אור השלם

1. ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו: דברים יח ד

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' והתניא עם הארץ. נ"ב דומה לזה כתב הרי"ף פ"ו דמס' דמאי וע"ש: (ב) שם קסבר מאן דלית ליה כצ"ל ותיבת רב יוסף נמחק: (ג) רש"י ד"ה עם הארץ וכו' עם הארץ (קח גם לי אגודת ירק) תא"מ ונ"ב ס"א קח לי אגודה ירק ועיקר: (ד) תוס' ד"ה קסבר. מאן כו' וא"ת דהכא מסיק ר' יוסף דלר' שמעון לית לי' ברירה:

◆

גליון הש"ס

גמ' שאני התם דבעינן ראשית ששיריה ניכרין. עי' מכות דף יט ע"ב ברש"י ד"ה תרומה בעיקריה:

◆

מוסף רש"י

אלא אי בלקיחת בעלים. אם כשקנאן אמר זה אני לוקח לעולה וזה לחטאת, שוב אין הכהן יכול לשנותן בעשייתן ואם שינה פסול (יומא מא. ובעי"ז כריתות כח.). שאם נאבד אחד מהם או פרח לאויר העולם קודם עשיית כהן יביא זוג לפני (נזיר כו.). **אי בעשיית כהן.** שאם לא פירשו הבעלים בשעת לקיחה, יכול הכהן לעשות איזו שירצה עולה וחטאת, ואף על גב דהפרישה בין לקיחה לעשייה לא קנעו השם ויכול כהן לשנותן ולעשות את החטאת עולה (כריתות כח.). **תנאי שקלת מעלמא.** איכלת כולם שאין אתה מוצא תנאים שנחלקו בכך, דתוקי הנך תרתי מתניתא חדא כמר וחדא כמר (שבת נג.) דלא משכחת תנאי דפליגי בהכי (פסחים מה. ובעי"ז ביצה יט.). **שמא יבקע הנוד,** והנכון שלא היה עתיד לבא לידי הפרשה ונמצא שתה טבלים למפרע (חולין יד.) שסבר לא הוברכה התרומה מעולם (גיטין כו.). **לכשיבקע.** נראה, כלומר דלא חיישינן להכי (חולין יד ובעי"ז סוכה כד.). **כשיבא לידי** כך ודאי טבלים שתה אבל אין לחוש לכך דלא שכיח לינקבע (גיטין כו.) דאפשר דמסר ליה לשומר (יומא ע.).

◆

רבינו חננאל (המשך)

תרומתו תרומה. ופרקינן כיון שהזכיר בתוכו נעשו סביבותיו שירים ניכרים.

א) נראה דצ"ל אעפ"י שאמר לכרי כן תרומה אינו כלום.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones